

ВІДГУК

**рецензента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри
початкової освіти та інноваційної педагогіки Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
Тесленко Тетяни Василівни,
на дисертаційну роботу Попова Микити Олександровича
«Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей
молодшого шкільного віку»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. Інтеграція вищої освіти України в європейський освітній простір актуалізує проблему приведення освітньої системи України у відповідність до європейських стандартів. Вища університетська освіта є важливою інституцією суспільства, що зумовлюється процесами й обставинами, які відбуваються в ньому на глобальному макрорівні. При цьому сама вища освіта є суспільним соціально-економічним процесом, що має соціальну й економічну складові й сприяє інноваційному розвитку суспільства та безпосередньо впливає на соціально-економічне зростання нації. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи базуються на положеннях міжнародних документів, таких як Паризька декларація ЮНЕСКО про медіаінформаційну грамотність у цифрову епоху (2014 р.) та Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2003 р.). Вони також спираються на закони України «Про освіту» (2017 р.) і «Про вищу освіту» (2014 р.), Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013 р.), Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018 р.), Концепцію «Нової української школи» (2016 р.), Концепцію розвитку педагогічної освіти (2018 р.) та Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні (2016 р.).

Медіаграмотний учень-споживач і вчитель, який вміло відбирає безпечну і критично зрозумілу і особистісно значущу медіаінформацію, творчо використовує друковані (газети, журнали), електронні (радіо, телебачення, мережа тощо) на уроках – одне з важливих завдань сучасної школи.

Навчальна діяльність відіграє ключову роль у формуванні особистості громадянина України. Згідно з Концепцією «Нова українська школа» (2016), серед навичок, необхідних для становлення громадянина України у ХХІ столітті, особливу важливість мають медіаграмотність, медіакомпетентність, здатність аналізувати медіатексти, критично сприймати інформацію з газет і журналів, аргументовано висловлювати свою точку зору та писати медіатексти, такі як статті та інтерв'ю. У навчальні програми старшої школи з української мови було введено новий тип письмових робіт - есе (інформаційне, критичне, дослідницьке), яке спрямоване на розвиток критичного мислення, ліній креативності та навичок користування медіа.

Таким чином, вищезазначене підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження Попова Микити Олександровича на тему «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» для вирішення сучасних професійно-педагогічних завдань та вказує на доцільність її вивчення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. Детальне ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до наукової роботи вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження, в якому вдало інтегровані філософські, психологічні та педагогічні аспекти проблеми. Дисертація складається з трьох розділів, структура і зміст яких логічно віддзеркалюють всі етапи науково-педагогічного пошуку, даючи повне уявлення про теоретико-методологічні засади, педагогічні умови та методику формування медіаграмотності у молодших школярів.

Тема дисертації затверджена Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 25.03.2021 р.)

Дисертаційне дослідження виконано в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи сфери освіти на тему «Багаторівнева система підготовки педагогів профільного і професійного навчання в умовах освітньо-науково-виробничого кластеру» (ДР № 0122U000047) та зведеного плану науково-дослідної роботи сфери освіти на тему «Медіаграмотність та соціальна відповідальність освітян в умовах інформаційної війни» (ДР №0121U001003), а також тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та методики початкового навчання і є складовою наукового напрямку Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів».

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Аналіз матеріалів дисертаційного дослідження дає підстави для висновку щодо обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, оскільки дисертантом здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз та узагальнення науково-педагогічних праць учених й освітньої нормативно-правової бази з проблеми дослідження.

Окремо варто відзначити наголошення дисертантом на ціннісному аспекті змісту університетської освіти для формування у майбутніх вчителів початкової школи медіаграмотності, що зумовлено кризовими явищами, які відбуваються в сучасному українському суспільстві й стимулюють зміну потреб, установок та цінностей студентської молоді. Ці реалії сьогодення актуалізують аксіологічний вимір сучасної вищої освіти, зокрема ціннісні компоненти її змісту.

Безперечно позитивом дисертації є порівняння та систематизація наукових джерел з проблеми дослідження, що дозволило дисертанту констатувати, що термін «медіаграмотність майбутнього вчителя початкової школи» не має єдиного трактування і розглядається як інтегративна характеристика особистості, що вказує на рівень готовності та здатності здійснювати медіаосвітню діяльність.

Особливо як позитивний момент необхідно відмітити дослідження шляхів імплементації медіаграмотності в освітній процес ЗВО, умови та можливості

створення студентських осередків для впровадження медіаосвітньої діяльності, аналіз складових навчального змісту освітніх компонентів з інтеграцією медіаосвіти, виокремлення та запровадження класифікації вправ для формування медіаграмотності в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Обґрунтованість і достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено критичним аналізом достатньої кількості використаних джерел, коректним застосуванням методів і прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг фактичного матеріалу.

Наукова повизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. У роботі визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності); сутність феномену «готовність майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»; *розроблено* організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, яка складається з методологічних підходів (системний, компетентнісний, діяльнісний.), принципи (науковості, системності, наочності, послідовності, єдності життя і виховання індивідуального різноманіття, орієнтації освіти на загальнолюдські цінності, відкритості і полікультуралізму, інтегративність, варіативність і гнучкість, розв'язання проблем, творчість, єдність навчання та самоосвіти, створення позитивного інтелектуального та емоційного фону навчання, толерантність та рівність між усіма, хто залучений до освітнього процесу, співпраця); етапи формування (ознайомлюючо-стимулюючий, навчально-продуктивний, рефлексивно-діяльнісний), *визначено та обґрунтовано:* структурні компоненти готовності (мотиваційний, когнітивний та діяльнісний), критерії готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-організаційний, операційно-результативний) з відповідними показниками; *схарактеризовано* рівні готовності (достатній, задовільний, низький); *описано* засоби, форми та методи підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; *подальшого розвитку* набула методика професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці: діагностичних та експериментальних методів підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; вибіркового курсу для студентів спеціальності 013 Початкова освіта «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи»; системи вправ та завдань з до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; доповнення зміст окремих тем навчальних дисциплін: «Основи педагогіки зі

вступом до спеціальності», «Педагогіка», «Загальна психологія», «Сучасні інформаційні технології», «Психологія» матеріалами, які спрямовані на формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітніх закладах вищої освіти викладачами фахових та психолого-педагогічних дисциплін, які здійснюють підготовку майбутніх викладачів у закладах вищої освіти; вчителі початкових класів – для формування медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку; при розробці посібників, підручників для учнів та фахівців початкової школи. Висновки дисертації можуть бути рекомендовані студентам на етапі написання курсових і магістерських робіт; викладачі та студенти аспірантури; аспірантів при підготовці наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, Бердянського державного педагогічного університету, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 8 наукових та науково-методичних працях (з них 6 одноосібні), серед них: 3 статті у провідних наукових фахових виданнях України; 2 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що віднесені до міжнародних наукометричних баз даних; 3 наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Матеріали дисертації пройшли широку апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, семінарах, круглих столах в Україні та іноземних державах.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

На підставі аналізу поданої роботи можемо твердити, що дисертація Попова Микити Олександровича «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» є кваліфікаційною науковою працею, завершеною, самостійно виконаною і заслуговує на позитивну оцінку. Вона відповідає вимогам «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової освіти про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки
УДУ імені Михайла Драгоманова

